

УДК 378.6:355:37.091:016:81:004.047.22

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КУРСАНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Олексій Караманов, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи, Львівський національний університет імені Івана Франка.

ORCID: 0000-0002-0067-0747

E-mail: ank@online.ua

Ольга Ромашко, аспірант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи, Львівський національний університет імені Івана Франка, викладач кафедри іноземних мов Національна академія сухопутних військ імені Гетьмана Петра Сагайдачного

ORCID: 0000-0003-3214-7675

E-mail: oljaromashko@gmail.com

Стаття розкриває засади формування іншомовної компетентності курсантів немовних спеціальностей засобами інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в умовах вищого військового закладу освіти. Виявлено специфіку організації навчання у військовому закладі освіти та різні аспекти інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес, що дозволяє створювати адаптивне середовище з урахуванням специфіки підготовки курсантів немовних спеціальностей.

У процесі організації дослідження було опитано 160 курсантів І–ІІІ курсів ВВНЗ (2022-2024 рр.), які відзначали інформаційно-комунікаційні технології як дієвий засіб підвищення мотивації до вивчення іноземної мови, урізноманітнення подачі навчального матеріалу, що впливає на засвоєння навчальних тем для подальшого їх практичного використання. Більшість з них добре адаптуються до використання викладачами ІКТ для проведення занять, хоча самі помірно застосовують їх під час вивчення іноземної мови.

Проаналізовано педагогічні умови формування іншомовної компетентності – організацію продуктивного іншомовного освітнього середовища, застосування в освітньому процесі сучасних інформаційно-комунікативних технологій, моделювання різних професійних ситуацій.

Акцентовано увагу, що найбільш ефективно на професійний розвиток курсантів впливають методи активного навчання – перевернутий клас, змішане навчання, ситуаційний аналіз (кейс-метод), моделювання ситуацій (симулятивне навчання), мікронавчання, проектне навчання тощо.

У висновках наголошено на важливості активізації продуктивного іншомовного освітнього середовища для курсантів із впровадження проєктних методів; використанні сучасних інформаційно-комунікативних технологій із елементами симуляції та гейміфікації, що сприяє підвищенню мотивації курсантів; моделюванні в освітньому різних способів розв'язання педагогічних ситуацій; самоконтролю та самооцінки, розвитку професійного мислення.

Ключові слова: іншомовна компетентність, педагогічні умови, курсанти немовних спеціальностей, вищий військовий навчальний заклад, інформаційно-комунікаційні технології, продуктивне іншомовне освітнє середовище, моделювання професійних ситуацій, методи активного навчання, експеримент.

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF THE FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE DEVELOPMENT FOR CADETS OF NON-LINGUISTIC SPECIALITIES BY INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES

Oleksiy Karamanov, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of General Pedagogy and Pedagogy of Higher School Ivan Franko National University of Lviv.

ORCID: 0000-0002-0067-0747

E-mail: ank@online.ua

Olga Romashko, PhD Student, Ivan Franko National University of Lviv, Teacher of the Department of Foreign Languages and Military Translation of the Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy.

ORCID: 0000-0003-3214-7675

E-mail: oljaromashko@gmail.com

The article reveals the principles of foreign language competence development for cadets of non-linguistic specialities by information and communication technologies (ICT) under conditions of higher military educational institutions. The specifics of the educational process in military educational institutions and various aspects of information and communication technologies integration into the educational process are revealed. That allows to create flexible environment and takes into consideration the particularities of training cadets of non-linguistic specialities.

During the organising and managing the research, 160 I–III year cadets of higher military educational institution (2022–2024) were interviewed. They mentioned communication that ICT play a crucial role and are effective means of increasing motivation to learn a foreign language, vary the presentation of educational material, which affects the mastery of educational topics for their further practical use. Most of them adapt well to teachers' use of ICT in the classroom, although they use it moderately when learning a foreign language.

In the article we analyse the pedagogical conditions for foreign language competence formation such as organisation of productive, flexible and useful foreign language educational environment, applying of modern ICT in the educational process, and modelling of various professional situations.

It is emphasised that the most effective methods of active learning have an impact on the professional development of cadets - flipped classroom, blended learning, situational analysis (case method), situation modelling (simulation learning), microlearning, project-based learning, etc.

In conclusions we emphasised on the importance of activating a productive foreign language educational environment for cadets with the introduction of project-based methods; the use of modern ICT with elements of simulation and gamification, which helps to increase cadets' motivation; modelling different ways of solving pedagogical situations in the educational process; self-control and self-esteem, and the development of professional thinking.

Keywords: foreign language competence, pedagogical conditions, cadets of non-linguistic specialities, higher military educational institution, information and communication technologies, productive foreign language educational environment, modelling of professional situations, active learning methods, experiment.

Іншомовна компетентність належить до особливих результатів іншомовної підготовки студентів, адже відображає взаємодію іншомовних знань, умінь та

ціннісних ставлень особистості. В умовах військового закладу вищої освіти вивчення іноземної мови (англійської) дедалі більше стає життєвою необхідністю та органічною потребою з огляду на її усвідомлення у ролі інструменту професійної комунікації. Це вимагає не лише готовності й здатності майбутніх офіцерів до іншомовної комунікації, а й практичного оволодіння іншомовною компетентністю.

Загальні питання формування іншомовної компетентності вивчали чимало вітчизняних науковців – Г. Батищева, Н. Калинюк, І. Ковальчук, О. Кравченко, В. Лобко, А. Любас, Н. Морзе, Г. Салащенко, О. Шостак, що акцентували увагу на інформаційно-комунікаційну культуру, форми і методи формування міжкультурної та іншомовної професійної компетентності курсантів, моделі ефективного використання ІКТ тощо.

Разом з цим зауважимо, що дослідження педагогічних умов формування іншомовної компетентності курсантів ВВНЗ представлено у наукових розвідках Т. Герасимчук, О. Єфімової, О. Ісламової, О. Марченко, Л. Нанівської та ін. Однак, у наукових працях недостатньо висвітлена проблеми формування педагогічних умов курсантів немовних спеціальностей засобами ІКТ.

Мета дослідження – проаналізувати педагогічні умови формування іншомовної компетентності (ІК) курсантів немовних спеціальностей вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ) засобами інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

Особливістю реалізації поставленої мети є виявлення різних аспектів інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес, що дозволяє створювати адаптивне середовище з урахуванням специфіки підготовки курсантів немовних спеціальностей.

Відомо, що будь-яка компетентність означає сукупність питань, у яких людина добре обізнана, має відповідні знання та досвід. У своєму дослідженні ми розглядаємо іншомовну компетентність як сукупність іншомовної професійної компетентності та іншомовної комунікаційної компетентності, адже іншомовна компетентність включає лексику та граматику, а комунікативна – вміння використовувати мову в реальних ситуаціях.

Ми підтримуємо погляди науковців, згідно яких іншомовна комунікативна компетентність інтегрує: здатність та готовність людини проводити іншомовне спілкування; сукупність ресурсів для побудови ефективної комунікаційної дії у певних ситуаціях, а відтак – володіння гнучким комплексом відповідних компетентностей; знання та розуміння іншомовної культури; що переходить у здатність і готовність до іншомовного діалогу та спілкування; якості, необхідні для оптимального здійснення міжособистісної взаємодії тощо [4, с. 209].

До іншомовної комунікативної компетенції курсантів немовних спеціальностей можна віднести такі вміння, як читання й розуміння оригінальних текстів відповідного рівня складності; усна розповідь про себе та переказ почутого, висловлювання власних думок та оцінка інформації; усне спілкування у стандартних ситуаціях навчально-професійної, культурної та побутової сфер; письмове оформлення та передача необхідної інформації.

Зауважимо, що освітній процес у вищих військових навчальних закладах має специфіку, яку необхідно враховувати під час планування та проведення занять з іноземної мови. Зокрема, це стосується:

- інтенсифікації та оптимізації іншомовної підготовки майбутніх офіцерів;
- орієнтованості на оволодіння професійним змістом навчання, спеціальною військовою лексикою та термінологією;
- створення відповідного мовного середовища для ефективного засвоєння матеріалу;
- обмеження доступу до мережі Інтернет у процесі навчання;
- випереджаючого характеру освітнього контенту;
- забезпечення постійної кількості академічних годин, відведених на іншомовну підготовку тощо [4, с. 210–211].

Для перевірки різних аспектів формування ефективного середовища навчання нами було використано анкетування курсантів різних вищих військових навчальних закладів – Національною академією сухопутних військ імені Гетьмана Петра Сагайдачного (м. Львів), Військовою академією (м. Одеса), Військовим інститутом танкових військ НТУ «ХПІ» (м. Харків), Харківським національним університетом повітряних сил імені Івана Кожедуба, Військовим інститутом Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

У межах дослідження було використано комплекс наукових методів, серед яких: аналіз наукових джерел з педагогіки, лінгводидактики, військової освіти, емпіричне спостереження за освітнім процесом у ВВНЗ, а також проведено опитування серед 160 курсантів I–III курсів ВВНЗ (2022–2024 рр.). Опитування було реалізоване засобами сервісу Google Forms. Було використано метод опитування за допомогою самостійного заповнення анкети респондентом (курсантом) за вказаними в ньому правилами.

Більшість з курсантів, які взяли участь в опитуванні, вивчають англійську як іноземну (96%) та оцінюють свій рівень володіння мовою як середній (66%), у абсолютної більшості (98%) заняття з іноземної мови проводяться очно. Як правило, більшість з них (60%) не мала досвіду служби в ЗСУ до вступу у ВВНЗ, а у реальних бойових діях брали участь лише 18%.

На підставі анкетування було виявлено, що курсанти помірно застосовують під час вивчення іноземної мови інформаційно-комунікаційні технології – переважна частина з них (49%) це роблять декілька разів на тиждень, 21% – декілька разів на місяць і 21% – рідко. Платні ресурси використовують лише майже 15%. Лише 58% курсантів зазначило, що викладачі часто використовують ІКТ на заняттях з іноземної (англійської) мови. Це свідчить про різні варіанти залучення до цього процесу відповідних навчальних ресурсів та відсутність досвіду використання англійської в іншомовному середовищі (76%).

Щодо засобів ІКТ для організації занять з курсантами – у більшості ситуацій викладачі застосовували відео/аудіо- програмні продукти (80%) та онлайн-платформи (9%), що демонструє дещо обмежені можливості. Найчастіше (55%) ІКТ використовувалися для вдосконалення рівня мовленнєвої компетентності (55%).

Водночас результати анкетування свідчать, що більшість респондентів (82%) зазначили, що, в порівнянні з традиційними методами навчання, використання ІКТ є дієвим засобом підвищення мотивації до вивчення іноземної мови, урізноманітнення подачі навчального матеріалу, що має прямий вплив на засвоєння навчальних тем для подальшого їх практичного використання для професійної діяльності зокрема. Близько 76% зазначили, що регулярна робота з навчальними платформами, доступ до

автентичних відео та аудіо матеріалів сприяє кращому засвоєнню військової лексики та розвитку навичок читання, аудіювання та перекладу.

Досить цікавими з точки зору аналізу й подальших рішень можна розглядати наступні результати: аналіз проведеного анкетування засвідчив, що для 35 % використання ІКТ під час занять з іноземної (англійської) мови чи підготовки до них не становить проблеми, 49 % студентів вважають, що вони добре адаптувалися до використання викладачами ІКТ для проведення занять, 10 % студентів – задовільно. Слід підкреслити, що лише 5 % студентів визнали недостатність володіння даними технологіями.

В анкетах студенти вказували, що завдяки застосуванню різних технологій та дидактичних методів в них: сформувалася установка на максимальне застосування інформаційно-комунікаційних технологій у своїй професійній діяльності; регулярне звернення до різних інформаційних ресурсів, вироблення індивідуального стилю роботи з інформацією, потреба у реалізації власних здібностей та активного використання інформаційного простору, освоєнні нових програмних засобів.

На основі аналізу змісту освіти, особливостей формування освітнього середовища навчання для формування іншомовної компетентності курсантів ВВНЗ та застосування різних інформаційно-комунікаційних технологій, форм і методів комунікації нами було сформульовано педагогічні умови формування іншомовної компетентності курсантів немовних спеціальностей засобами ІКТ у ВВНЗ:

- організацію продуктивного іншомовного освітнього середовища, спрямованого на формування іншомовної компетентності курсантів;
- впровадження сучасних інформаційно-комунікативних технологій в системі іншомовної підготовки курсантів ВВНЗ;
- моделювання в освітньому процесі професійних ситуацій в контексті формування іншомовної компетентності курсантів.

Педагогічні умови являють собою сукупність різних можливостей, змісту, методів, форм організації педагогічного процесу, відображають основні вимоги до організації діяльності та забезпечують успішне досягнення поставленої мети. Створення педагогічних умов є одним з найважливіших моментів під час вивчення курсантами іноземної мови, адже це активізує їх навчально-пізнавальну діяльність та продуктивну реалізацію технологій процесу здобування знань [5, с. 73].

Розглянемо першу педагогічну умову, яка виступала предметом наших досліджень. Загалом освітнє середовище є сукупністю зовнішніх умов, факторів та соціальних об'єктів, необхідних для успішного функціонування освіти. Продуктивне іншомовне освітнє середовище є основою для ефективного створення та формування іншомовної компетентності курсантів, адже воно оптимально враховує різні чинники заглиблення курсантів до вивчення іноземної мови.

Дослідники зазначають, що в сучасних умовах вищого військового навчального закладу (ВВНЗ) має бути сформоване організоване різнорівневе освітнє середовище: світове, європейське, національне, регіональне, локальне, особистісне. Таке середовище, без сумніву, є локальним, поліпредметним і полісуб'єктивним педагогічним феноменом, що передбачає просторове та функціональне об'єднання та забезпечує їхній особистісно-професійний розвиток [3, с. 184–185].

Крім цього, в освітньому середовищі ВВНЗ можна виокремити такі складові:

- змістовно-технологічну (охоплює концепції, освітньо-професійні, навчальні, робочі програми, форми, методи організації освітньої діяльності);
- соціально-контактну (військовий колектив, освітня, військовопрофесійна, службова діяльність, поведінка, взаємовідносини, особистий приклад оточуючих);
- просторово-предметну (матеріально-технічні умови перебігу освітнього процесу, архітектура та дизайн житлових приміщень) [2, с. 28–29].

Таким чином, продуктивне освітнє середовище дозволяє:

- індивідуалізувати освітній процес, адаптувати мовний матеріал до індивідуальних вимог курсантів та їх рівня підготовки, створити оптимальні умови для засвоєння відповідного навчального контенту;
- використовувати ІКТ-технології на основі інтерактивних додатків, онлайн-ресурсів та мультимедійних матеріалів для ефективного вивчення іноземної мови у більш доступній та захопливій формі;
- організовувати колективне навчання та обмін досвідом, що передбачає створення віртуальних освітніх спільнот та застосування різного корисного досвіду;
- сприяти професійному розвитку викладачів, адже навчання сучасним методам і технологіям дозволяє їм успішно поєднувати іншомовне навчання зі специфікою потреб кожного студента [1, с. 28–29].

Друга педагогічна умова – використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій забезпечує набуття майбутніми офіцерами вмінь самостійно аналізувати різноманітну інформацію, надавати об'єктивну оцінку подіям, фактам, вести аргументовану дискусію, діалог.

У контексті нашого дослідження особливу увагу слід звернути увагу на те, що для ефективного використання ІКТ у військовому освітньому процесі важливо, щоб як викладачі, так і курсанти мали належний рівень цифрової компетентності. Це включає вміння працювати з Learning Management System (LMS) – системою керування навчальним процесом, застосунками для обробки інформації, онлайн-комунікації та безпеки в самій мережі Інтернет, оскільки у військовому середовищі є визначені обмеження щодо роботи з певними сайтами, програмам. Особливу увагу варто звернути на оснащення навчальних аудиторій. Заняття з курсантами проводяться як в навчальних аудиторіях, так і в польових умовах. Відповідно можливість технічно використовувати ІКТ обмежена. Проте, викладач може адаптувати розроблений матеріал / розробити друкований варіант завдань для проведення заняття за таких умов.

Загалом, перевагами застосування ІКТ для формування іншомовної компетентності ми вважаємо підвищенню інтересу й мотивації до нових форм роботи, індивідуалізацію темпу навчання, активізацію різних форм подання інформації, прагнення візуалізувати та озвучити різний навчальний контент.

Третя педагогічна умова – моделювання в освітньому процесі професійних ситуацій в контексті формування іншомовної компетентності курсантів передбачає застосування різних ситуацій, які мають безпосереднє значення для розвитку практичних навичок.

Проектування майбутніми офіцерами педагогічних ситуацій активізує в них творчий потенціал, мобілізує педагогічний, соціальний та життєвий досвід, створює умови для висловлення думок, гіпотез та особистого бачення різних можливостей розвитку навчальних ситуацій. Водночас це стимулює особистий аналіз та розв'язування складених ними ситуацій, враховуючи набутий практичний досвід [6, с. 153–160].

Систематичні вправи у вирішенні педагогічних ситуацій у форматі тренінгових занять, дискусій, семінарів, що поєднують іноземну мову та інформаційно-комунікаційні технології, поступово стимулюють студентів до поглибленого аналізу педагогічних та соціальних явищ, різних способів розв'язання педагогічних ситуацій за допомогою методів пізнання педагогічних та соціальних явищ і процесів, формують їх професійну свідомість, удосконалюють навички самоаналізу, самоконтролю та самооцінки, сприяють розвитку професійного мислення та педагогічної зрілості.

Наприклад, під час роботи на занятті над темою «At a Military Base» («На військовій базі») в межах курсу «Іноземна мова професійного спрямування» (II рік навчання) курсанти мають вивчити напрями руху, назви та розташування будівель на військовій базі. Викладач використовує інтерактивну дошку чи панель та програмне забезпечення, що постачається в комплекті. Це дає змогу розробити інтерактивні вправи, які будуть виведені безпосередньо на дошку. Одним із завдань може бути об'єднати картинку з напрямками руху. Курсант, який працює біля дошки перетягує картинку до відповідного слова на позначення напрямку. Це значно економить час виконання вправ такого типу, адже інші курсанти слідкують та за потреби виправляють помилки. Вправу можуть повторно виконати на самостійній підготовці, від сканувавши QR-код, згенерований викладачем.

Ще одним варіантом застосування інтерактивної дошки для цієї теми є прослуховування назв будівель або їх призначення (викладач обирає відповідно до рівня курсантів). Курсант, який виконує цю вправу біля дошки, розставляє картинку відповідно до порядку, в якому називаються будівлі або їх призначення. Проте, інструменти інтерактивної дошки дозволяють розробити різні варіанти подачі типового матеріалу та безпосередньо розробки самих завдань.

Найбільш ефективний вплив на формування іншомовної компетентності курсантів немовних спеціальностей здійснюється завдяки застосуванню в освітньому процесі ВВНЗ таких активних методів навчання, як перевернутий клас, змішане навчання, веб-квест, гейміфікація, мікронавчання, проектне навчання, моделювання реальних ситуацій.

Виходячи з представлених педагогічних умов, поряд з дидактичними методами, акцентуємо увагу на цих методах, адаптованих для використання у контексті інформаційно-комунікаційних технологій:

1. перевернутий клас (flipped classroom) – передбачає ознайомлення курсантів з теоретичним матеріалом у відеоформаті поза межами аудиторії та подальше його практичне обговорення під час занять. Такий підхід дозволяє курсантам самостійно опрацьовувати навчальний контент у зручний для них час, що є надзвичайно важливим в умовах військової служби, особливо у польових умовах. Натомість заняття у класі зосереджуються на активному використанні іноземної мови - спілкуванні, дискусіях, вирішенні ситуативних завдань;

2. змішане навчання (blended learning) – поєднання онлайн- та офлайн-компонентів навчального процесу, що дозволяє ефективно використовувати наявні ресурси та пристосовувати освітній процес до обставин. В умовах недостатнього технічного оснащення у польових навчаннях, змішана форма забезпечує можливість заздалегідь завантажити необхідні матеріали на мобільні пристрої курсантів для подальшої роботи з ними;

3. веб-квест (webquest) пошуково-дослідницьке завдання в цифровому середовищі, яке активізує самостійну пізнавальну діяльність курсантів. Вивчення іноземної мови в такому форматі стимулює критичне мислення, розвиток навичок роботи з автентичними джерелами, а також інтегрує мовну підготовку з професійною;

4. геймифікація (gamification) – використання інтерактивних платформ, таких як Kahoot, Wordwall, Quizlet тощо, сприяє зростанню мотивації до вивчення мови завдяки елементам гри, змагальності та миттєвого зворотного зв'язку. У військовому середовищі, де навчання часто обмежене у часі, ігрові завдання дозволяють ефективно закріпити лексику, граматичні конструкції та комунікативні шаблони, тощо;

5. мікронавчання (microlearning) – подача навчального контенту у вигляді коротких модулів або блоків, що легко сприймаються, запам'ятовуються та можуть використовуватися в умовах обмеженого часу або перерв між службовими завданнями. Цей підхід особливо доцільний у польових умовах, де доступ до повноформатного навчання може бути ускладнений;

6. проєктне навчання з використанням ІКТ – організація навчального процесу через створення курсантами спільних проєктів із застосуванням онлайн-інструментів (Google Slides, Canva, MindMeister тощо) розвиває комунікативні, креативні та аналітичні навички. Такий підхід формує здатність ефективно працювати в команді та презентувати результати своєї роботи іноземною мовою, що є вкрай важливим у військовому контексті;

7. моделювання реальних ситуацій за допомогою цифрових елементів – відео, інтерактивні чати, онлайн-симулятори дають змогу створити максимально наближене до реального середовище для практикування мовних навичок у ситуаціях, пов'язаних із військовою діяльністю (патрулювання, перевірка документів, спілкування з іноземними підрозділами тощо). У разі обмеженого доступу до мережі, подібні завдання можуть бути адаптовані до офлайн-режиму.

Зазначені методи сприяють активізації мовленнєвої діяльності курсантів, підвищують мотивацію до навчання, формують навички самостійної та групової роботи, а також забезпечують перенесення набутих знань у практичну площину. Усі ці переваги є особливо значущими для підготовки майбутніх військових фахівців, які мають бути готовими до функціонування в умовах багатомовного та технологічного середовища.

Отже, на основі проаналізованого матеріалу нами виокремлено педагогічні умови формування іншомовної компетентності (ІК) курсантів немовних спеціальностей вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ) засобами інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Вони полягають у створенні процесі професійних ситуацій для активізації продуктивного іншомовного освітнього середовища із впровадження проєктних методів, спрямованих на вирішення реальних професійних завдань; використанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій із елементами

симуляції та гейміфікації, що сприяє підвищенню мотивації курсантів; моделюванні в освітньому них творчого потенціалу, різних способів розв'язання педагогічних ситуацій за допомогою методів пізнання різних явищ і процесів, самоконтролю та самооцінки, розвитку професійного мислення.

Формування іншомовної компетентності курсантів немовних спеціальностей з використанням ІКТ є важливим кроком у підготовці висококваліфікованих фахівців. Перспективами його розвитку відповідно до визначених педагогічних умов є створення ефективної системи, що ґрунтується на сучасних технологіях, сприяє не тільки розвитку мовних навичок, а й професійному зростанню курсантів

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Караманов О. В. Організація іншомовного середовища навчання студентів в контексті індивідуальних освітніх траєкторій. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені П. Тичини*. 2024. № 1. С. 25–31.
2. Марченко О. Г. Роль освітнього середовища вищого військового навчального закладу у громадянському вихованні майбутніх офіцерів. *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Харків, 30 березня 2018 р.)*. Харків, 2018. – С. 28–30.
3. Марченко О. Г. Роль освітнього середовища у формуванні громадянських якостей майбутніх офіцерів. *Вища і середня школа в умовах сучасних викликів: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 травн. 2016 р.) / ХНПУ імені Г. С. Сковороди*. Харків, 2016. С. 183–187.
4. Нанівська Л., Кришук Б. Формування іншомовної компетентності в майбутніх офіцерів сухопутних військ засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2022. № 5 (119). С. 204–216.
5. Романюк В. Л., Квась М. Є. Мотивація у формуванні іншомовної комунікативної компетентності курсантів вищих військових навчальних закладів. *Науковий вісник Київського інституту Національної гвардії України*. 2023. № 2. С. 70–78.
6. Салащенко Г. М. Особливості формування іншомовної комунікативної компетенції студентів та курсантів немовних закладів вищої освіти засобами проєктних технологій. *Правовий часопис Донбасу*. 2019. № 3 (68). С. 153–160.

REFERENCES

1. Karamanov O. V. (2024). Orhanizatsiia inshomovnoho seredovyshcha navchannia studentiv v konteksti indyvidualnykh osvitnikh traiektorii. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni P. Tychyny*, 1, 25–31.
2. Marchenko O. H. (2018). Rol osvitnoho seredovyshcha vyshchoho viiskovoho navchalnoho zakladu u hromadianskomu vykhovanni maibutnikh ofitseriv. *Psykhologichni ta pedahohichni problemy profesiinoi osvity ta patriotychnoho vykhovannia personalu systemy MVS Ukrainy Tezy dopovidei Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (Kharkiv, 30 bereznia 2018 r.), 28–30.
3. Marchenko O. H. (2016). Rol osvitnoho seredovyshcha u formuvanni hromadianskykh yakosteï maibutnikh ofitseriv. *Vyshcha i serednia shkola v umovakh suchasnykh vyklykiv: materialy Mizhnarod. nauk.-prakt. konf. (m. Kharkiv, 17 travn. 2016 r.) / KhNPU imeni H. S. Skovorody*, 183–187.
4. Nanivska L., Kryshchuk B. (2022). Formuvannia inshomovnoi kompetentnosti v maibutnikh ofitseriv sukhoputnykh viisk zasobamy informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*, 5 (119), 204–216.
5. Romaniuk V. L., Kvas M. Ye. (2023). Motyvatsiia u formuvanni inshomovnoi komunikatyvnoi kompetentnosti kursantiv vyshchykh viiskovykh navchalnykh zakladiv. *Naukovyi visnyk Kyivskoho instytutu Natsionalnoi hvardii Ukrainy*, 2, 70–78.
6. Salashchenko H. M. (2019). Osoblyvosti formuvannia inshomovnoi komunikatyvnoi kompetentsii studentiv ta kursantiv nemovnykh zakladiv vyshchoi osvity zasobamy proiektnykh tekhnolohii. *Pravovyï chasopys Donbasu*, 3 (68), 153–160.